

Tomhedens nytte

I de klassiske kinesiske tekster er tomheden et centralt begreb: Giv slip indeni og lad tingene selv arbejde.

af Hugo Hørlych Karlsen, forfatter

*Tredive eger side ved side i et rundt hjulnav.
I dets tomrum er hjulets nytte.
Vi brænder ler til en krukke.
Hvor der intet er, er krukkens nytte.
Vi tømmer døre og vinduer til et værelse.
I disse tomme rum er værelsets nytte.
Så nytten af det, der er,
får vi ved at bruge det, der ikke er.
(fra Daode Jing - Klassikeren om vejen og kraften, skrevet år 500 f.Kr.).*

Jeg har en gammel sejlbåd fra 1927. Når jeg ude på havet sejler op mod vinden eller for en halvvind, falder jeg altid i tanker over at se på sejlene på baggrund

af denne tekst. For det er ikke vinden, der presser mod sejlene og skubber båden frem. Det er det tomrum, der skabes foran på sejlene, som trækker båden frem. I stedet for tomrum siger vi i dag undertryk.

En flyvemaskine holdes på samme måde oppe af det tomrum (undertryk), der skabes på vingernes overside.

Båden flytter sig altså hele tiden frem i tomrummet foran sejlene, trukket af og trukket ind i det aldrig ophørende tomrum, og på tilsvarende måde hænger flyet - og fuglene - i tomrummet, der skabes på oversiden af deres vinger.

"Hvor der intet er, er krukkens nytte."

Ikke-handling

Min far var håndværker, en af de sidste bødkerestre i Danmark. Som dreng stod jeg en dag på værkstedet og savede med en håndsav i en planke. Min far kommer forbi og siger: "Du skal ikke save med saven!"

"Hvad skal jeg så?" spørger jeg.

"Du skal lade saven save. Du skal ikke styre og presse, men lade saven komme til og lade den gøre arbejdet."

Min far kendte intet til daoisme (taoisme) eller kinesisk medicin. Men han havde som traditionel håndværker en tilsvarende viden om at tømme sig for

Det tomrum, der skabes foran på sejlene, trækker båden frem.

當其無有之用

Det tomme rums nytte.

intentioner, pres og dominansholdning over tingene for i stedet at lade tingene selv, redskabernes og materialernes egenskaber og lovmæssigheder, folde sig ud.

Jeg skulle ikke fylde mig med at ville styre saven gennem træet, men tværtimod tømme mig for at lade saven gøre arbejdet i overensstemmelse med det aktuelle stykke træes og savens natur.

Også her kommer nytten fra det tomme rum. At give slip indeni og at lade tingene selv arbejde. Handling som ikke-handling.

Hammerens tomhed

Men er fx en hammer ikke blot og bart masse og fylde og blottet for tomhed?

Hammeren var ikke til som brugeligt redskab, hvis den ikke var "skåret til" (formet) ud i det tomme rum. Lå den som formløs masse/metal i jorden, var den slet ikke til.

Og lå der ikke et tomrum mellem den og den genstand, den skal ramme, kunne den ikke bruges. Ligesom kraften i slaget kommer fra tomrummet i den cirkelbevægelse, som visse slag bæres af.

Ligesom hammerens slag også vil være betinget af det tomrum, som brugeren lader åbne sig inden i sig.

Pointen er for mig at se, at "nyttens af det, der er, får vi ved at bruge det, der ikke er".

Den kinesiske klassiker siger altså, at uden tomheden (i enhver situation) kunne der ikke opstå nyttig brug af det, der er til stede som masse.

Det tomme sind

I de klassiske kinesiske tekster er tomheden også relateret til menneskets eksistens - den måde man så at sige er i sin eksistens på. I *Den Gule Kejsers klassiker om indre medicin* (sammenskrevet fra omkring år 400 f.Kr.), står der i kapitel 1 blandt andet:

Fredfyldt glæde, tomhed og ikke-væren, den sande qi indfinder sig der. Når essens (jing) og ånd (shen) er vel bevogtede i det indre, hvor skulle ubalancer da kunne komme fra?

"Den sande qi" kan forstås som livets åndedræt, som livets grundlæggende energi, som livets essentielle bevægelsesmønstre, for alt liv er bevægelse på

baggrund af ro, og ro på baggrund af bevægelse.

"Essens (jing)" er vores medfødte, grundlæggende energi, den såkaldte før-himmelske qi, som er relateret til nyrernes energisystem.

"Ånd (shen)" er vores vitalitet, den livsfylde i sindet, som bygger dels på nyrernes essens og dels på

den efter-himmelske qi, dvs. den energi, som skabes af miltens og mavens bearbejdelse af den mad, drikke og kærlighed, vi indoptager i os.

At være fredfyldt glad, tom og at leve i en ikke-væren må forstås som en åbenhed og enkelhed i sindet, en tomhed indeni, som lader livsenergien strømme ublokeret gennem sind og krop. Daode Jing siger det på denne måde (kapitel 5): Rummet mellem himlen og jorden - er det ikke som en blæsebælg?

Den er tom og udtømmelig.

Bevæg den, og der kommer hele tiden mere ud.

Påfyldning af viden medfører hyppig udmattelse.

Det er ikke så godt som at holde sig til det enkle.

Det er tomheden. I Daode Jing's kapitel 15 sammenlignes den også med en dal - det særlige område, hvor varme og væde modtages på en måde, så frugtbarhed opstår.

I kapitel 22 sættes et tomt sind lig med at have eksistensens fylde i sit liv:

*Vær brudt
for at være hel.
Sno dig
for at være ret.
Vær tom
for at have fylde.
Vær opbrugt
for at blive ny.
Hav lidt
og vind meget.
Hav meget
og bliv forvirret.*

Mellem himlen og jorden

Huainanmestrene er en anden kinesisk klassiker, der ligger i forlængelse af daoismen og konfutsianismen (skrevet i 2. århundrede f.Kr.). I kapitel 7, *Essens og ånd*, finder vi igen tomheden som det centrale.

For det første tomheden i sindet, så opmærksomheden er nærværende i det enkle, og for det andet tomheden i det tomrum mellem jord og himmel, som føder mennesket, og hvor det lever.

Sådan beskriver Huainanmestrene den vise sjæls livsmåde:

Den vise sjæls livsmåde er at følge himlens lovmæssigheder - at strømme med i overensstemmelse med nuets himmelske energier, ikke at lade sig begrænse af sociale konventioner, ikke at lade sig lokke på afveje af andre menneskers meninger og gøremål.

Himlen er den vise sjæls fader, jorden den vise sjæls moder, yin og yang ledestjernerne, de fire årstider orienteringspunkterne. Himlens stilhed skyldes dens klarhed, jordens ro skyldes dens fredfyldthed - hvis de titusind ting går imod disse lovmæssigheder, dør de, hvis de følger dem, lever de. Den stille og ubekymrede er bolig for universets lysende ånd. Tomheden er daos hjemsted.

Hvis man søger i det ydre, mister man det indre. Og beskytter man sig kun i det indre, mister man kontakten med det ydre. Det er som forholdet mellem rødderne og grenene på et træ. Begriber man tingenes rod og følger bevægelsen derfra, er der ikke en eneste af de 1000 grene og ikke et eneste af de 10.000 blade, som ikke vil være en samvirkende del af helheden.

Vores essens (jing) og ånd (shen) modtager vi fra himlen. Vores fysiske form giver jorden os.

Undervisningens tomhed

Defineres forholdet mellem lærerne og eleverne som *undervisning*, er der, uan-

set undervisningens art og dens pædagogiske fundament, skabt et tomrum mellem lærerne og eleverne.

Uanset hvor autoritær eller frihedsorienteret underviserens holdning måtte være, trækker dette tomrum underviserens undervisning og elevernes læren

"Fredfyldt glæde, tomhed og ikke-væren - den sande qi indfinder sig der."

frem i et møde mellem de to parter forskellige faglige og personlige erfaringsområder. Der skabes et tomhedens sted, hvor underviseren også lærer af eleven og dennes verden, og hvor eleven dermed også leverer viden fra sin verden.

I Danmark har skolereformen i 2013 afskaffet undervisning og i stedet indsat, at det udelukkende drejer sig om elevernes *læring*. Alt drejer sig om, at eleverne ikke mere skal undervises i faglige og eksistentielle livsområder og teknikker, men i stedet forelægges fastlagte, såkaldt målbare læringsting, så man vha. elektroniske registreringer og indførelse i regneark kan kontrollere, om de har lært, hvad der kræves.

Hermed er tomrummet mellem underviser og elev ophævet. Skolen som mulighedsfyldt rum er væk. I stedet skal "læreren" som agent for statens mål stå med læringstingene indeni eleven som en mur, der fastholder eleven på det, der kan registreres og beregnes.

聖人法天順情

Den vise sjæls livsmåde.

Dette er totalitarisme på mikroniveau.

Selve det eksistentielle kernetomrum for barndommen - det tomhedens sted, hvor barnet udenfor alt netop tilegner sig alt, nemlig den frie tids og den frie legs rum - er samtidig blevet amputeret af forlængede skoledage og en tiltagende tendens til at afskaffe frikvarteret.

Om undervisningens tomhed har Daode Jing en af de mest indtryksfulde tekster (fra kapitel 2):

(...) Den vise sjæl handler ikke-aktivt og vejleder uden ord.

De titusind ting vokser frem, hun skubber dem ikke i gang.

De bliver skabt, hun ejer dem ikke.

Hun gør alt for deres skyld og gør dem ikke afhængige af sig.

Hun gør sine ting færdige

og bliver ikke hængende over dem.

Og fordi hun ikke bliver hængende over dem, forlader de hende ikke.

□

Hugo Hørlych Karlsen er forfatter, oversætter af klassiske kinesiske tekster og forlagsleder. Henv.: NordØsten, Teglvangen 46, Als, 9560 Hadsund, tlf. 98 58 22 00, www.nordosten.dk
Læs også artiklen *De tre kinesiske klassikere* i NA 3/12 eller via www.nytaspekt.dk/jan2015gl

I tomrummet mellem lærer og elev mødes de to parter forskellige erfaringer.